

**ՀՀ ԿՐԹՈՒ ԹՅԱՆ ԵՎ ԳԻՏՈՒ ԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒ ԹՅՈՒՆ
ԽԱՐՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼ ՍԱՐԱՆ**

ՍՈՒՍԱՆՆԱԿՈՒՐ ՇՈՒՂԻ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ

**ԻՐԱԴՐԱՅԻՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒ ԹՅԱՆ ՈՒ ՍՈՒՑՈՒՄԸ ԱՆԳԼ ԵՐԵՆԻ
ՄԱՆՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՇՆՆԹՅՈՒՄ**

**ԺԳ.00.02 – Դասավանդման և դաստիարակչության մեթոդիկա
(անգլերեն լեզու) մասնագիտության մանկավարժական
գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման
առենախոսություն**

Ս Ե Ղ Մ Ա Գ Ի Ր

ԵՐԵՎԱՆ – 2016

Առենախոսություն թեման հաստատվել է ԽԱՔՐՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ
հայկական
պետական մանկավարժական համալսարանում

Գիտական դեկավար՝

մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր **Մ. Գ. ԱՍԿԱՆՅԱՆ**

Պաշտոնական ընդդիմախոսներ՝

մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր **Ի. Կ. ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ**

Առաջատար կազմակերպիչ ղեկավար՝

մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ **Մ.Ա.ԴԱՐՍՅԱՆ**

Հայ-Ռուսական (Սլավոնական) համալսարան

Ատենախոսություն արձանագրությունը կայանալու է 2016թ. սեպտեմբերի 22-ին ժամը 12.00-ին Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանում գործող ՀՀ ԲՈՅ-ի «Մանկավարժություն» 020 մասնագիտական խորհրդի նիստում:

Հասցե՝ 0010, Երևան, Տիգրան Մեծի 17:

Ատենախոսությունը կարելի է ծանոթանալ Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի գրադարանում:

Սեղմագիրն առաքված է 2016թ. օգոստոսի 22-ին:

Մասնագիտական խորհրդի գիտական քարտուղար, մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ՝

Սվալյան

Ա. Յ.

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ (ԱՆՈՒՐ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Հետազոտություն արդիակ ..... ղեկավար.

Գլոբալացման և ժամանակակից բարձր տեխնոլոգիաների դարձանում փոխվում են կրթության դերն ու նշանակությունը: Բոլորնիայի գործընթացի արդյունքում

տեղի ունեցող կրթական բարեփոխումները տեղ են գտել ՀՀ կրթական համակարգի տարբեր պաշտոնական փաստաթղթերում և ծրագրերում: Կրթության միջազգայնացումը, բարձրագույն կրթության ոլորտում համադրելի կրթական համակարգերի ստեղծումը, որակավորումների համեմակողական շրջանակը վերջին տասնամյակների այն մեծ նվաճումներն են, որոնք տանում են դեպի բարձրագույն կրթության եվրոպական միասնական տարածք: Համաշխարհային զարգացման միտումները, լեզվական ու մշակութային բազմազանությունը, ինչպես նաև համապարփակ ինտեգրման գործընթացը՝ որպես ժամանակակից լեզվակրթության հրամայական, հանգեցրել են լեզվակրթության համակարգում հիմնական հայեցակարգային դրոյթների փոփոխության անհրաժեշտության:

Օտար լեզուների դասավանդման մեթոդիկայի պատմությունը վկայում է, թե ինչպես են տարբեր մեթոդական համակարգերում կոնկրետ մոտեցումներ ձևավորվել: Նորմատիվ քերականության ուսուցման մեթոդիկայում կիրառվել են թե՛ ներակա (immanent), թե՛ համեմատական, թե՛ «ուղիղ», թե՛ թարգմանական, թե՛ հաղորդակցական մեթոդները: Մեր կողմից կատարված վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ օտար լեզուների ֆակուլտետի ուսանողները բավականին լավ են յուրացնում նորմատիվ քերականությունը, սակայն դժվարությամբ են գործածում քերականական երևույթները տարբեր խոսքային իրադրություններում:

Մասնագիտական մեթոդաբանական գրականության մեջ քննարկվող թեմայի շտրաք կուտակված է որոշակի փորձ. կարևորվում են հատկապես մեթոդական և լեզվաբանական տիպականացմանը (Մ.Գ. Աստվածատրյան (2010), (2015), Ն.Ռ. Գասպարյան (2006), Գ.Լ. Դանիելյան (2007), Ի. Կ. Կարապետյան (2008), Լ. Հ. Տոնոյան (2008), Ա. Լ. Վարդանյան (2008), В.Д. Аракин (2008), И.М. Берман (1994), В.А. Бухбиндер (1986), И.В. Рахманов (1956), (1972), Г.Э. Хельбиг (1976), В.С. Цетлин (1961), (1966), С.Ф. Шатилов (1985) և այլք), ինչպես նաև քերականական նվազագույնին (В.Г. Гак (2002), А.П. Зеленецкий (2004) և այլք) նվիրված աշխատանքները: Առանձնահատուկ նշանակություն ունեն այն հետազոտությունները, որոնք վերաբերում են հաղորդակցական քերականության հիմնախնդրին (Լ. Հ. Տոնոյան (2009), И.Л. Бим (1988), В.В. Бузаров (2001), Л.И. Карпова (2006), П.Г. Курбанова (2010), Е.В. Лобкова (2009), Р.П. Мильруд (2002), В.В. Сафонова (2004), Шатилов (1971), А.В. Щепилова (2005), S. Belasko, D. Wilkins (1972), R.A. Carter and McCarthy (2010), G. Leech and J.A. Svartvik (2002), D.A. Newby (2006), В.Н.Е. Palmer and F.G. Blandford (1969) և այլք):

Վերոնշյալ աշխատությունները մեծ ներդրում ունեն օտար լեզուների քերականության ուսուցման և ուսումնառության բարելավման գործում, *սակայն դրանցում պարզաճ քննության չեն առնվել իրադրային քերականության հիմնախնդիրները, հատկապես չէին կարող արժևորվել ազգային բուհում քերականության ուսուցման առանձնահատուկություններն ու դժվարությունները: Հարկ է*

նաև նշել ԶԶ-ում տվյալ թեմային նվիրված հետազոտությանը:

Յեռազոտության հիմնախնդրի լուծումը կարող է նպաստել առկա հակասությանը:

• մասնագիտական կոմպետենտ կադրերի պատրաստման հրաժեշտության և գործող ավանդական մոտեցումների,

• ուսանողներին ներկայացվող լեզվի բազմամակարդակ տիրապետման ծրագրային պահանջների և քերականության ավանդական ուսուցման մեթոդների (ի տարբերություն կոմպետենտային, գործառնական, կառուցվածքային-գործառնական և խոսակցային մոտեցման),

• անգլերենի քերականության ուսուցման հաղորդակցական-ճանաչողական մոտեցման և նորմատիվ-ձևական քերականության ուսուցման միջև:

Այսպիսով, **թեմայի արդիականությանը** պայմանավորված է՝

• խնդրո առարկայի վերաբերյալ նշված առկա հակասությանը:

• Յայատանի Յանրապետության բուհերում իրադրային քերականության ուսուցման և ուսումնառության հիմնաարցի վերաբերյալ մեթոդական հետազոտությանը:

• իրադրային քերականության հաղորդակցական-ճանաչողական և միջմշակությանը հարացույցի մշակման հրաժեշտությանը:

Յեռազոտության նպատակն է իրադրային քերականության ուսուցման մեթոդական համակարգի մշակումն ու զարգացումը՝ հաշվի առնելով ազգային լսարանում օտար լեզուների ուսուցման տիպական դժվարությանը:

Յեռազոտության օբյեկտը բուհերի անգլերենի մասնագիտական դասընթացում քերականության ուսուցման գործընթացն է:

Յեռազոտության առարկան բուհերի մասնագիտական դասընթացում անգլերենի իրադրային քերականության ուսուցման և քերականական մեխանիզմների ձևավորման մեթոդական համակարգն է:

Յեռազոտության գիտական վարկածը

Անգլերենի իրադրային քերականության ուսուցումը հնարավոր է արդյունավետ դարձնել, եթե

• իրադրային քերականության ուսուցման և ուսումնառության գործընթացը կառուցվի՝ հիմքը նդունելով հաղորդակցական-լեզվական կոմպետենցիայի ընդհանուր գաղափարը,

• մասնագիտական դասընթացում կիրառվի քերականության ուսուցման նոր մոդել՝ հիմնված համատեղ աշխատանքի և հաղորդակցական-ճանաչողական մոտեցումների վրա,

• հաշվի առնվեն հայ երեւնի և անգլերեւնի իրադրային քերականութայան և էգզակրական և մեթոդական տիպականացման առանձնահատկութայունները,

• հայ տորոշման արդյունքում սովորողներին տիպական սխալների վերլուծութայան միջոցով բացահայտվեն իրադրային քերականութայան ուսուցման տիպական դժվարութայունները,

• մշակված մոդելը ապահովի իրադրային քերականական կոմպետենցիայի ձևավորումը՝ որպես հաղորդակցական և էգզակրական կոմպետենցիայի կարևորագույն բաղադրիչ:

Ըստ նպատակադրման և առաջ քաշած վարկածի՝ առաջարկվել են հետևյալ խնդիրները.

1. ուսուցման ընթացքում և վերլուծել մասնագիտական գրականութայունը, հատկապես և էգզակրական, հոգեբանական և էգզակրական, և էգզակրական տիպական, մեթոդական մոտեցումները՝ իրադրային քերականութայուն և հասկացութայան վերաբերյալ անգլերեւնի մասնագիտական ուսուցման գործընթացում,

2. կատարել անգլերեւնի և հայերեւնի իրադրային քերականական երևույթների գույքադրական-տիպական վերլուծութայունը,

3. հայ տորոշման միջոցով բացահայտել սովորողներին անգլերեւնի իրադրային քերականութայան տիրապետման մակարդակը և ուսուցման ընթացքում հանդիարդ տիպական դժվարութայունները,

4. ստեղծել վարժութայունների համակարգ՝ ուղղված իրադրային քերականական հմտութայունների ձևավորմանը՝ հաշվի առնելով հայալեզու ուսանողների ուսուցման դժվարութայունները,

5. մշակել իրադրային քերականութայան ուսուցման գիտամեթոդական նոր համակարգ, մանկավարժական փորձառութայամբ հիմնավորել առաջարկվող վարժութայունների համակարգի կիրառելիութայուն և նաև արդյունավետութայունը:

Յեռագոտութայան մեթոդաբանական հիմքում ընկած են

տարբեր տեսութայուններ և հայեցակարգեր ներկայացնող աշխատութայուններ՝ հաղորդակցական-ճանաչողական (Մ.Գ. Աստվածատրյան (2010), И.М. Берман (1994), И.П. Бим (1992), В.А. Бухбиндер (1986), Р. Allen (1986), N. Spada (2007), կոմպետենտային մոտեցման (А.Г Бермус (2005), И.А. Зимняя (2004), Е.Н. Соловова (2010), П.В. Сысоев (2012), А.В. Хуторской (2008), N.Chomsky (1966), CEFR 2001), կորպուսային և էգզակրական (O’Keeffe, McCarthy & Carter (2007), Collins-COBUILD (1990), G. Leech (2000), G. Nelson (1996)), խոսքային ակտերի տեսութայան (J. Austin (1986), M. Halliday (1997), D. Hymes (1972), J. Searle (1969), D. Wunderlich 1997), էգզակրական դասավանդման շրջանակներում գործաբանական, գործառական, հաղորդակցական-ճանաչողական, միջմշակութային մոտեցումներին (Р. П. Мильруд (2002), Е.И. Пассов (2007), А.В. Щепилова

(2005), B.B. Сафонова (2004), J.C. Béacco (2010), D. Newby (2006), A. Ramos and A. Luque (2010), J. Sheils (1998), W. Westera (2001) և այլ ք):

Յեռագոտու թյան մեթոդները

Տեսակյան՝ լեզվաբանական, հոգեբանամանկավարժական և լեզվադիդակտիկական մեթոդական գրականության ուսուցմանստիժողովում և վել ուծող թյուն և,

Էմսիրիկ՝ դիտարկում, ուսանողների անկետավորում, հարցում, հարցազրույց, թեստավորում (հայտորոշիչ և ստուգիչ), փորձարարական ուսուցում,

Վիճակագրական՝ թեստավորման և փորձարարական ուսուցման արդյունքների տվյալների մաթեմատիկական-վիճակագրական վերլուծություն:

Յեռագոտու թյան գիտական նորույ թը

Ազգային բուհական կրթության մասնագիտական դասընթացում

• ստեղծվել է անգլերենի իրադրային քերականության ուսուցման գիտամեթոդական համակարգ՝ ուղղված իրադրային քերականական կոմպետենցիայի ձևավորմանն ու զարգացմանը,

• իրականացվել է անգլերենի և հայերենի իրադրային քերականական կառույցների գուգարական-տիպաբանական վերլուծություն,

• ճշգրտվել է ուսուցման բովանդակությունը իրադրային քերականական նյութի մոդելավորման հիման վրա,

• բացահայտվել են ազգային լսարանում անգլերենի իրադրային քերականության ուսուցման տիպական դժվարությունները,

• ներդրվել են քերականական նյութին ծանոթացման/բացատրության, վարժանքի միջոցով ամրապնդման, քերականական մեխանիզմների ձևավորման և ստուգման տեխնոլոգիաներ,

• ստեղծվել և փորձարարական ուսուցմամբ հիմնավորվել է ինտերակտիվ վարժող թյունների համակարգ՝ ուղղված անգլերենի իրադրային քերականության յուրացմանը և քերականական մեխանիզմների ձևավորմանը:

Յեռագոտու թյան տեսական նշանակությունը

Օտար լեզուների դասավանդման մեթոդիկայի տեսությունն ու պրակտիկան հարստացել են իրադրային քերականության ուսուցմանստիժողովում վերոնշյալ ձեռքբերումներով՝ հաշվի առնելով բուհական կրթության մասնագիտական դասընթացում անգլերենի իրադրային քերականության ուսուցման առանձնահատկություններն ու դժվարությունները:

• հստակեցվել են «քերականություն» հասկացության ծավալն ու իմաստային ոլորտը, նպատակներն ու գործառույթները,

• բացահայտվել են քերականորեն գրագետ և ազատ հաղորդակցվել ուն խոչընդոտող դժվարությամբ ունենեցրել և դրանց հաղթահարման ուղիները,

• անգլերենի իրադրային քերականության ուսուցման մշակված տեսական դրույթները կարող են հիմք ծառայել այլ օտար լեզուներ դասավանդելիս:

Յետազոտության գործնական նշանակությանը

Յետազոտության արդյունքները կարող են

• կիրառվել անգլերենի գործնական պարապմունքների անցկացման ժամանակ, ինչպես նաև բուհերում օտար լեզուների մեթոդիկայի տեսական դասընթացների և սեմինարների ընթացքում,

• ընդգրկվել նոր ուսումնական ծրագրերում, դասագրքերում, մեթոդական ձեռնարկներում,

• օգտագործվել դասախոսների և ուսուցիչների մասնագիտական կոմպետենցիայի բարելավմանն ու բարձրացմանն ուղղված վերապատրաստումների ընթացքում,

• համահեղինակությամբ ներկայացված ձեռնարկը կարող է ծառայել որպես անգլերենի իրադրային քերականության ուսուցման լրացուցիչ ռեսուրս:

Յետազոտության հիմնական փուլերը.

Յետազոտության ուն իրականացվել է հետևյալ փուլերով:

Առաջին փուլում (2011-2012) իրականացվել է գիտական գրականության ուսումնասիրությանը, քննությանն անցնել քերականության ուսուցմանը վերաբերող լեզվաբանական, հոգեբանամանկավարժական և մեթոդական աշխատությանն ունենեցրել: Կատարվել է հետազոտության հիմնախնդրի վերաբերյալ հոգեբանամանկավարժական, լեզվաբանական, գույքադրական-տիպաբանական վերլուծության, սահմանվել են հետազոտության նպատակը, օբյեկտը, առարկան, խնդիրները, գիտական վարկածն ու պաշտպանությանը ներկայացվող հիմնադրույթները: Հստակեցվել են հայտորոշման և փորձարարական ուսուցման փուլերը, փորձարարական և ստուգողական խմբերում ներգրավված ուսանողների քանակը:

Երկրորդ փուլում (2012-2013) մշակվել են հայտորոշիչ թեստավորման ընթացակարգը, միջլեզվական քերականական սխալների կանխման և հաղթահարման ռազմավարությանը, անցկացվել է նախաթեստավորում, ստեղծվել է վարժությանն ունենեցրի համակարգ՝ ուղղված քերականական մեխանիզմների և իրադրային քերականական կոմպետենցիայի ձևավորմանը:

Երրորդ փուլում (2013-2015) ստեղծվել է անգլերենի իրադրային քերականության ուսուցման վարժությանն ունենեցրի նոր համակարգ, նախապատրաստվել և իրականացվել է փորձարարական ուսուցում, ստացված տվյալները վերլուծվել, համակարգվել և ընդհանրացվել են:

Պաշտպանության ներկայացվող դրույթները

1. Քերականությանը բարդ, բազմիմաստ, բազմագործառու թային երևույթ է, որը դիտարկվում է՝

ա) լեզվաբանության տեսանկյունից՝ տեսական/գործնական, պատմական, տիպաբանական, նորմատիվ, գործառական, ճանաչողական (cognitive): Վերջինս հակադրվում է խոսքային, հաղորդակցական, իրադրային քերականությանը, որը «սպասարկում է» հաղորդակցությանը՝ լայնիմաստով, բ) մեթոդական առումով՝ ակտիվ/պասիվ (քերականական նյութի յուրացման), պրոդուկտիվ/նեցեպտիվ (գործողությանը նենեքի տիրապետման), ավանդական/նորմատիվ, գործառական/իրադրային տեսանկյուններից:

2. Անզլերենի և հայերենի իրադրային քերականության գուգադրական վերլուծությանը հնարավորություն է ընձեռում ենթադրությանը նենեքանել դրական և բացասական (transfer, interference) ներթափանցման դաշտը սահմանելու առումով, ինչի հիման վրա կատարվում է համապատասխան քերականական երևույթների մեթոդական տիպականացումը՝ հստակեցնելով ուսուցման դժվարությանը նենեքի տարբերատիճանները:

3. Քերականության ուսուցման գործընթացը կառուցվում է համակարգված-կոնցենտրիկ եղանակով, որն արդյունավետ է բուն նյութի յուրացման, քերականական մեխանիզմների, ինչպես նաև խոսքային կարողությանը նենեքի զարգացման առումով (B. H. Богородицкая (1974)):

4. Հաղորդակցական կոմպետենցիայի զարգացմանը ուղղված քերականական մեխանիզմների և իրադրային քերականական կոմպետենցիայի ձևավորումն ապահովվում է վարժությանը նենեքի համակարգի և համապատասխան ռազմավարության միջոցով:

Հետազոտության փորձաքննությանը և ներդրումը

Աշխատանքը փորձաքննությանը նանցել է Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի օտար լեզուների ֆակուլտետում: Հետազոտության արդյունքները քննարկվել են ՀՊՄՀ-ի օտար լեզուների դասավանդման մեթոդիկայի և գերմանական լեզուների ամբիոնների միացյալ նիստում և ներդրվել Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի օտար լեզուների ֆակուլտետում: Ատենախոսությանը նյութերը ներկայացվել են բուհական, միջբուհական հանրապետական և միջազգային գիտաժողովներում, որոնք նվիրված էին ժամանակակից լեզվաբանությանը և լեզուների դասավանդման մեթոդիկայի հիմնահարցերին (2011թ. հոկտեմբերի 5-6, Երևան, ԵՊՀ, 2013թ. հոկտեմբերի 17-18, Երևան, ԵՊՀ, 2014թ. փետրվարի 20-21, Երևան, Հայ-ռուսական (սլավոնական) համալսարան, 2014թ. հունիսի 30, հուլիսի 1-2, Մեծ Բրիտանիա, Քենթրբերիի համալսարան):

Ատենախոսությանը հիմնական դրույթներն արտացոլված են տպագրված հրատարակումներում (տես՝ սատենախոսությանը սեղմագրի վերջում ներկայացված հրատարակումների անվանացանկը):

Աշխատանքի ծավալը և կառուցվածքը

Ատենախոսությունը բաղկացած է 143 համակարգչային էջից (առանց հավելվածների): Այն ներառում է ներածություն, երեք գլուխ, եզրակացություններ, գրականության ցանկ, հավելվածներ, 9 աղյուսակ, 13 տրամագիր, 9 գծապատկեր:

ԱՏԵՆԱՒՍՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ներածական մասում ներկայացված են հետազոտության արդիականությունը, օբյեկտը, առարկան, նպատակն ու խնդիրները, հետազոտության վարկածը, գիտական նորոլյթը, տեսական և գործնական նշանակությունը, պաշտպանությանը ներկայացվող հիմնադրույթները:

Ատենախոսության առաջին՝ **«Քերականական կոմպոնենցիայի ձևալորման նախորդակները մասնագիտական կողմնորոշման գործընթացում»** գլուխը բաղկացած է երեք ենթագլխից:

Առաջին՝ **«Քերականության դերն ու տեղը մասնագիտական դասընթացում»** ենթագլխում սահմանվում է «քերականություն» եզրույթը, ըստ Գ. Հելբիգի՝ առանձնացվում են քերականության տեսակները («A», «B», «C»), իրադրային քերականության ուսուցման տեսանկյունից բացահայտվում են գործառնական լեզվաբանության զարգացման միտումները:

Վերլուծական կտրվածքով ներկայացվում են հաղորդակցական քերականության շրջանակներում ձևալորված մոտեցումները:

Վերջին տարիներին մեծ տեղ է տրվում կորպուսային լեզվաբանությանը, որի հետազոտության առարկան, ի տարբերություն ավանդական լեզվաբանության, խոսքային գործունեության դրսևորման ուսումնասիրությանն է, այսինքն՝ լեզվի նկարագրությունն է այն տեսքով, ինչ տեսքով վերջինս հանդես է գալիս խոսքում՝ իրական հաղորդակցությունում: Փաստորեն խոսքը կորպուսային լեզվաբանության և իրադրային քերականության սկզբունքների համադրման և ընտրության հիմնախնդրի մասին է:

Երկրորդ՝ **«Իրադրային քերականության ծագման և զարգացման պատմություննից»** ենթագլխում քննության են առնվում իրադրային քերականության ծագման փուլերը, դասական և ժամանակակից օտար լեզուների դասավանդման հիմնական ուղղությունները: Ծեշտադրվում է այն եզրահանգումը, ըստ որի՝ ուղիղ, քերականական-թարգմանական, տեսալսողական և այլ մեթոդների զարգացման շրջանակներում ձևալորվում են հաղորդակցական քերականության տարբերը: Այդ համատեքստում վերարտադրման, ընդօրինակման, շղթայի լրացման և տեղադրման, ընդլայնման և փոխակերպման վարժությունները, համադրվելով հաղորդակցական առաջադրանքների հետ, կարող են հաջողությամբ կիրառվել

իրադրային քերականության ուսուցման նախապատրաստական փուլում:

Երրորդ՝ «**Քերականական կոմպետենցիան որպես հաղորդակցական և եզրական կոմպետենցիայի գլխավոր բաղադրիչ**» ենթազվ խում սահմանվում է և՛ եզրակահաղորդակցական (communicative language competence) կոմպետենցիան, ըստ CEFR-ի (2001)՝ առանձնացվում են այդ հասկացության հիմնական բաղադրիչները՝ և՛ եզրական, հանրալեզվաբանական, գործաբանական, և դրանց դրսևորումը խոսքային գործունեության տարբեր տեսակներում: Նշվում է, որ իրադրային քերականության ուսուցումը ենթադրում է և՛ եզրի ոճական առանձնահատկություններին բացահայտում և գործառնությունների որոշակի հստակեցում, քանի որ հատկապես ոճական մակարդակում իրադրային քերականության միջոցով հայտ է գալիս տվյալ և՛ եզրի զարգացման շարժընթացը:

Օտարալեզու խոսույթի ուսումնասիրությունը, տարբեր խոսքային իրադրություններում երկխոսություններին իրականացումը հնարավորություն է ընձեռում և՛ ակտիվացնել, ամրապնդել ընկալողական մակարդակում ուսումնասիրվող և յուրացրած քերականական նյութը, զարգացնել քերականական կառույցներն ապակոդավորման և կոդավորման ռեժիմում ընկալելու և գործածելու կարողություններ:

Երկրորդ՝ «**Ուսանողների քերականական կոմպետենցիայի ձևավորման դժվարությունները մասնագիտական կողմնորոշման դասընթացում**» գլուխը բաղկացած է չորս ենթազվից:

Առաջին՝ «**Անզլ երեխի և հայ երեխի քերականական կառուցվածքների վերլուծությունը**» ենթազվ խում գուգադրական վերլուծություն բացահայտվում են հայ երեխում և անզլ երեխում նորմատիվ և իրադրային քերականության առանձնահատկությունները, կոնկրետ տիպական օրինակներով պարզաբանվում են միջլեզվական բացասական փոխներթափանցման պատճառները: Ընդ որում, անզլ երեխ խոսակցական կառույցները համեմատվել են մի կողմից՝ հայ երեխի, մյուս կողմից՝ անզլ երեխի նորմատիվ և իրադրային քերականական կառույցների հետ:

Մեթոդական տիպականացման տեսանկյունից կարևոր է այն, որ ուսանողները հաղթահարեն ոչ միայն միջլեզվական, այլ և ներլեզվական քերականական բացասական ներթափանցման դրսևորումները: Ինդիրն ավելի է բարդանում, եթե ներլեզվական ներթափանցման դրսևորումները դիտարկվում են ոչ միայն ձևաբանական, շարահյուսական, այլ նաև իմաստաբանական, գործաբանական մակարդակներում: Այստեղ վճռորոշ է այն փաստը, որ անզլ երեխը՝ վերլուծական, իսկ հայ երեխը կցական կառուցատիպի և՛ եզու է՝ զարգացած թեքական համակարգով և վերլուծական (անալիտիկ) կառուցվածքով: Մի կողմից՝ օտար և՛ եզրի ֆակուլտետի ուսանողները պետք է յուրացնեն անզլ երեխի քերականական երևույթները, մյուս

կողմից՝ հստակորեն տարաբաժանելն ավանդական, հնաճ, ժամանակակից կենդանի անգլերեն խոսքում գրեթե չգործածվող քերականական ձևերը հաղորդակցական ներուժ ունեցող քերականական կադապարներից՝ առավել ությունը տալով վերջիններին: Անգլերենի և հայերենի քերականական կառույցների գուգարական վերլուծությունը հնարավորություն է ընձեռեց մեթոդական «կանխագուշակում» անել ուսանողների հնարավոր (պոտենցիալ) սխալների վերաբերյալ, ինչը հաստատվեց հայտորոշման արդյունքում:

Երկրորդ՝ **«Ուսանողների անգլերենի իրադրային քերականական կարողությունների հայտորոշիչ թեստավորում և տիպական սխալների վերլուծություն»** ենթագլխում ներկայացվում է մասնագիտական դասընթացում ուսանողների (ընդհանուր թիվը՝ 231 մասնակից) իրադրային քերականական գիտելիքների մակարդակի հայտորոշմանն ուղղված թեստավորման գործընթացը, առաջարկանքները և թեստավորման արդյունքները:

Հայտորոշիչ թեստավորման և ուսանողների տիպական սխալների վերլուծության արդյունքներից երևում է, որ ուսանողները, ծանոթանալով և յուրացնելով այս կամ այն քերականական նյութը, այնուամենայնիվ չեն գիտակցում քերականական երևույթների հաղորդակցական գործառույթնու արժեքը: Ստացված տվյալների հիման վրա բացահայտվել են ուսանողների մի շարք տիպական սխալներ:

Համարելով ով գուգարական-համեմատական արդյունքների հետ՝ երրորդ՝ **«Քերականության և ուսուցման դժվարությունների սահմանում մասնագիտական դասընթացում»** ենթագլխում տիպականացվել են քերականության ուսուցման սխալներից բխող դժվարության ունեցող ձևաբանական, շարահյուսական, իմաստաբանական և գործաբանական մակարդակներում: Այդ դժվարությունների հաշվառմանն ու հաղթահարումը իրադրային քերականության ուսուցման ընթացքում վճռորոշ են հետագա հաղորդակցումն ապահովելու համար: Ըստ հայտորոշման տվյալների՝ ուսանողները հանդիպում են հետևյալ դժվարություններին, որոնք պայմանավորված են՝

- հայերենում անգլերենի որոշ քերականական կատեգորիաների բացակայությունը կամ մասնակի համընկնումով,
- նորմատիվ քերականական հմտությունների ոչ լիարժեք զարգացմամբ,
- պարզ, հասարակ քերականական կառուցվածքների օգտագործմամբ, ինչը գրկում է խոսքը իրական բնականության ունից:

Բացահայտված տիպական սխալները հաշվի են առնվել հաղորդակցական կարողությունների զարգացմանն ուղղված վարժությունների համակարգը մշակելիս:

«Իրադրային քերականական կարողությունների գնահատում» վերնագրով չորրորդ ենթագլխում առանձնացվում

են զևսահատման հիմնական տեսակները՝ ձևավորող (formative) և ամփոփիչ (summative), ինչպես նաև քերականական թեստերի գործառնություններն ու տեսակները: Այստեղ հիշատակման է արժանի *ուսուցողական* և *ստուգողական* թեստերի երկակի գործառնությունը, որի շնորհիվ միաժամանակ իրականացվում են թե՛ ուսուցումը, թե՛ ստուգումը որպես մեկ տրամաբանական ամբողջություն:

Երրորդ՝ **«Անզլ երեւի իրադրային քերականության ուսուցման մեթոդական համակարգի մշակումն ու փորձարկումը»** գլուխը ներգրկում է երեք ենթագլուխ:

Առաջին՝ **«Անզլ երեւի քերականության ուսուցման տեսական և մեթոդաբանական հիմունքները»** ենթագլուխում հարորդակցական-իրադրային քերականության ուսուցման տեսանկյունից քննության են առնվում անզլ երեւի իրադրային քերականության ուսուցման տեսական և մեթոդաբանական հիմունքները: Այդ առումով քերականական նվազագույնը և բառապաշարն ընտրվում են ըստ հարորդակցական սկզբունքի, որտեղ առաջնային են իրադրային ենթատեսքերը, խոսակիցների հարորդակցական մտադրությունները (communicative intentions) և սոցիալական կարգավիճակը: Սովորողները պետք է տիրապետեն քերականական մեխանիզմների, ինչպես նաև գիտենան բառածները, գործառնությունները՝ հաշվի առնելով սոցիալական գործոնները և կիրառելով ինտերակտիվ տեխնոլոգիաները:

Այդ փուլում իրադրային քերականության ուսուցումը դիտարկվում է նախադասության և ասույթի մակարդակներում: Իմաստաբանական, գործաբանական և խոսության համատեքստում համեմատությունն է արվում, մի կողմից՝ հայերեւի և անզլ երեւի համարժեք կամ անհամարժեք քերականական երևույթների, մյուս կողմից՝ անզլ երեւի նորմատիվ և ոչ նորմատիվ քերականական կառույցների, այդ թվում՝ շեղումների, բացառությունների միջև: Քերականական անհամարժեքության հիմնախնդիրը խոսույթի մակարդակում նոր բովանդակային բնութագրեր է ձեռք բերում, երբ քերականական կառույցները փոխներթափանցման պատճառ են դառնում ոչ միայն ձևաբանական, շարահյուսական, այլ նաև գործաբանական և խոսության մակարդակներում: Այսպիսով, փոխներթափանցման դաշտն ընդլայնվում է իրական խոսքային իրադրությունների ներգրավման շնորհիվ:

Այս ենթագլուխում ներկայացվում է նաև մեթոդաբանական մակարդակում անզլ երեւի իրադրային քերականության ուսուցման կադապրը, ըստ որի՝ կարևորվում են բոլոր՝ ձևաբանական, շարահյուսական, իմաստաբանական և խոսության մակարդակները, լեզվադիդակտիկական և մեթոդական գործոնները՝ իրադրային քերականական կառույցների ուսուցման նպատակով:

Երկրորդ՝ **«Կարծույն ուսուցողական համակարգ՝ ուղղված իրադրային քերականական կոմպետենցիայի ձևավորմանն ու սիրաբանությանը»** ենթագլուխում հանգամանորեն ներկայացված է

իրադրային քերականության ուսուցման վարժություններին համակարգը՝ հաշվի առնելով համապատասխան խոսքային մտադրություններին, վերջիններս դրսևորող նմուշների, նրանց կառուցվածքային և իմաստային առանձնահատկություններին գործածության ոլորտը: Ելնելով ընդհանուր պահանջներից՝ վարժություններին համակարգում հաշվի են առնվել՝

- ուսուցման նպատակը և խոսքային գործունեության խնդիրները,

- նյութի ներմուծման և վարժանքի համակցումը՝ ուղղված խոսքային գործունեության զարգացմանը:

- ուսուցման փուլերը և քերականական մեխանիզմների ձևավորման հաջորդականությունը:

Առաջարկված վարժություններին համակարգում առկա են մի շարք ենթահամակարգեր, օրինակ՝ ծանոթացման/բացատրության փուլին, նախապատաստական և խոսքային, ստուգողական բնույթի վարժություններ: Իրադրային քերականական երևույթների յուրաքանչյուր նպատակով առաջարկվել են վերլուծական, տեղադրման, փոխակերպման, ընդլայնման/կրճատման, հարց-պատասխան և այլ խոսքատերման տիպի վարժություններ, մեծ տեղ է հատկացվել հաղորդակցական ուղղվածության վարժություններին: Քերականական մեխանիզմների ձևավորման և ավտոմատացման գործընթացը հիմք է ծառայում ինքնուրույն խոսքային գործողություններին իրականացնելու համար: Նման մոտեցումը նպաստում է զարգացնող, կրթադաստիարակչական, հաղորդակցական նպատակներին միաձուլմանը և ի վերջո ինտեգրմանը ուսումնական գործընթացում:

Վերջին՝ երրորդ «**Իրադրային քերականության ուսուցման մեթոդական համակարգի արդյունավետության փորձարկում**» ենթազվ խում ներկայացվում են փորձարարական ուսուցման նպատակները, իրականացման փուլերն ու արդյունքների վերլուծությունը:

Իրադրային քերականության ուսուցման կաղապարը հիմք է ծառայել ոչ միայն առաջարկվող մեթոդական համակարգը, այլև ուսանողների քերականական կոմպետենցիայի գնահատման չափանիշները մշակելու համար: Փորձարարական ուսուցումն իրականացվել է 2014-2015 ուստարվա մայիս և հոկտեմբեր ամիսներին և 2015-2016 ուստարվա մարտ ամսին, ՀԱՄԻ օտարլեզուների ֆակուլտետում:

Մասնակիցների ընդհանուր թիվը՝ 192 (107 և 85 ուսանող):

Փորձարկման ընթացքում ընդգրկվել են հետևյալ թեմաները՝ գլոբալացում և կրթություն (Globalization and Education), վարքագիծ և վարվեցողություն (Perfect behavior and Good manners), առողջություն և բարեկեցություն (Health and Well-being), ճաշակ և նորածնություն (Taste and Fashion), լրատվամիջոցներ և քաղաքականություն (Media and Politics):

Լեզվական նյութը՝

- տվյալ թեմաներին առնչվող համապատասխան բառապաշար,

- քերականական նյութ՝ անգլերենի բայական ժամանակաձևեր՝ ներկա, անցյալ, ապառնի շարունակական (Present, Past, Future Continuous) ժամանակաձևեր և դրանց կիրառում, հատկապես քաղաքավարության ռեզիստրի շրջանակներում, ուղղակի խոսք, տեղեկատվություն (միջոցառումների ծրագրեր) ներկայացնելու համար, ներգործական/կրավորական սեռի (Indicative/Passive) գործածություն,

- խոսքային նմուշներ՝ ըստ հաղորդակցական մտադրություն ներքին (հարցում, հետաքրքրություն, պատճառ, ճշգրտում), օրինակ՝

How's (it) going (=Are you enjoying it or being successful at it?) Գործերը լավ վեն:

Why is that? (=What's the reason?) Պատճառ՞ ուր:

Like what, exactly? (=Can you give me an example?) Օրինակ ո՞նց:

How come (=Why? What's the reason?) Ինչո՞ւ, ո՞նց եղավ:

Փորձարկումն ընթացել է երկու փուլով՝ բուն նուսուցողական և հետփորձարարական ստուգման:

Հաշվի առնելով ՀՊՄՀ-ի օտար լեզուների ֆակուլտետի անգլիական բաժնում կիրառվող ուսումնամեթոդական ծրագրերով նախատեսված ուսումնական նյութը՝ առաջարկվել են լրացուցիչ տեքստեր, առաջարկանքներ և վարժություններ:

Հիմնվելով մեր կողմից մշակված մեթոդական կաղապարի վրա՝ փորձարարական աշխատանքների վերջում թեստավորման միջոցով անցկացվել է ստուգողական աշխատանք, որի նպատակն է եղել պարզել, թե արդյո՞ք մշակված ազմավարությունն ու վարժությունների համակարգը ծառայել են նպատակին, որքանո՞վ են իրացվել և կիրառվել իրադրային քերականական կառույցները հաղորդակցման ընթացքում, և որքանո՞վ է դրանց տիրապետումը նպաստել բանավոր խոսքի զարգացմանը:

Հետփորձարարական ստուգողական աշխատանքներն իրականացվել են 2015թ. հոկտեմբերին, որին մասնակցել են 94 ուսանող՝ և 2016թ. ապրիլին՝ 85 ուսանող (ընդամենը՝ 179):

Նպատակահարմար է կիրառված մեթոդների արդյունավետությունը ավելի ակնառու ցույց տալու համար համեմատել 4-րդ կուրսի 2014-2015 և 2015-2016թթ. հետփորձարարական թեստերի արդյունքները (ուսանողների թիվը՝ 179) նախորդ 3 տարիների (2012-2013, 2013-2014, 2014-2015թթ.) հայտորոշիչ թեստավորման արդյունքների հետ (ուսանողների թիվը՝ 231):

Սղյուսակ 1.

4-րդ կուրսի ուսանողների 3 տարիների (2012-2013, 2013-2014, 2014-2015 թթ.) հայտորոշիչ թեստավորման արդյունքները

	Ուսանողների քանակ (231)	%
--	--------------------------------	----------

¹ Հետփորձարարական թեստավորման մասնակիցների թիվը 2015թ. պակասել է, քանզի 4-րդ կուրսի ուսանողները հետփորձարարական թեստավորման պահին արդեն ավարտել էին բուհը:

Առաջ ադրանք		Ճիշտ	Թերի	Սխալ	Ճիշտ	Թերի	Սխալ
Առ. 1	Գրավոր	121	56	54	52%	24%	23%
Առ. 2	Գրավոր	130	38	63	56%	16%	27%
Առ. 3	Գրավոր	128	49	54	55%	21%	23%
Առ. 4	Գրավոր	142	47	42	61%	20%	18%
Առ. 5	Գրավոր	58	35	138	25%	15%	60%
Առ. 6	Բանավոր	50	122	59	22%	53%	26%

Ադյ ու սակ 2.

4-րդ կուրսի ուսանողների հետխորձարարական թեստերի (2014-2015 թթ. և 2015-2016թթ.) արդյ ու նքները

Առաջ ադրանք		Ուսանողների քանակ (179)			%		
		Ճիշտ	Թերի	Սխալ	Ճիշտ	Թերի	Սխալ
Առ. 1	Գրավոր	139	20	20	78%	11%	11%
Առ. 2	Գրավոր	133	27	19	74%	15%	11%
Առ. 3	Գրավոր	140	15	22	78%	8%	12%
Առ. 4	Գրավոր	142	20	15	79%	11%	8%
Առ. 5	Գրավոր	102	28	49	57%	16%	27%
Առ. 6	Բանավոր	106	29	39	59%	16%	22%

Ինչպես ակնհայտորեն վկայում են հայտորոշիչ և հետխորձարարական թեստերի վերլուծության արդյ ու նքները, զգալիորեն աճել է ուսանողների ճիշտ պատասխանների քանակը՝ մասնավորապես բարձր ցուցանիշներ են գրանցվել (ավելի քան երկու անգամ) հաղորդակցման կարողությունների զարգացման առումով, որտեղ արձանագրվել է ուսանողների կողմից կիրառվող իրադրային քերականական մեխանիզմների ձևավորման դրական դինամիկա:

Այսպիսով, կարելի է եզրակացնել, որ համապատասխան փորձարարական ուսուցման վերլուծության արդյ ու նքների ամփոփմամբ հաստատվել են աշխատանքային վարկածի հավաստիությունը, առաջարկվող կադապրի և մեթոդական համակարգի արդյ ու նավետությունը:

ԵԶՐԱԿԱՏՈՒ ԹՅՈՒՆՆԵՐ

Իրականացված հետազոտության արդյ ու նքների վերլուծության նից բխում են հետևյալ եզրակացությունները.

1. Մասնագիտական բուհում քերականության ուսուցման նախադրյալներն ու նորովի մոտեցումները հանգեցնում են

քերականության ուսուցման հայեցակարգային դրույթները փոփոխության անհրաժեշտության: Մեր կողմից մշակված նորարարական մեթոդական համակարգը նպատակաուղղված է փոխելու քերականության ուսուցման նպատակների ամառնահերթությունները, ճշգրտելու ուսուցման բովանդակությունը՝ ըստ հաղորդակցական մտադրությունների, ամառին պլան մղելով գործառնության նույնի, գաղափարը, ուսանողների իրական խոսքային գործունեության կարողությունների զարգացումը:

2. Լեզվի տիրապետման տարբեր մակարդակներում վերանայվել են քերականության նվազագույնին ամառադրվող պահանջները: Լեզվի տիրապետման բարձր մակարդակներում հնարավորություն է ընձեռվում ուսումնասիրել լեզուն՝ ներառելով իրադրային քերականական կառույցներ՝ ըստ շփման ոլորտի, կոնկրետ, իրական խոսքային իրադրությունների: Վերոնշյալ մոտեցումների համադրումը նպաստում է քերականության ուսուցման օպտիմալացմանը՝ ամառվել բարձր ցուցանիշներ ստանալու առումով:

3. Իրադրային քերականական նյութի յուրացման ընթացքում ամառացած դժվարությունները ենթակա են չեզոքացման ինտենսիվ վարժանքի միջոցով՝ տևական ժամանակի ընթացքում բացասական ներթափանցման ազդեցությունը հաղթահարելու համար:

4. Անգլերենի իրադրային քերականական երևույթները ուսուցման մշակված մեթոդական համակարգն ընդգրկում է՝

ա) քերականական նյութի ընտրության՝ նորովի կազմակերպված և գործնականում փորձարկված ընթացակարգը, բ) վարժությունների համակարգը (տրոհված ըստ փուլերի և համադրված), որն ուղղված է անգլերենի քերականական մեխանիզմների ձևավորմանը, ուսանողի լեզվի մացությունն սովորելի մակարդակի և հաղորդակցական (լեզվական, գործառնական, հանրամշակութային) կոմպետենտությունների զարգացմանը,

գ) քերականական մեխանիզմների ավտոմատացումը, որն ըստ էության քերականական կոմպետենցիայի ուսուցման գործընթացի հիմքն է կազմում, հատկապես հաղորդակցական ինդիկորների և ծման գործում:

5. Ելնելով բուհական կրթության համակարգում իրադրային քերականության ուսուցման նպատակներից՝ անհրաժեշտ է վերանայել անգլերենի ուսուցման բովանդակությունը և քերականական նյութի ընտրության սկզբունքները՝ ըստ թեմաների և իրադրությունների, ամառվել ընկալելի մոդելների և համապատասխան խոսքային նմուշների միջոցով:

Այսպիսով, կատարած աշխատանքի արդյունքում և փորձարարական ուսուցման միջոցով ապացուցվել է, որ մեր կողմից մշակված իրադրային քերականության ուսուցման մոդելը տվել է դրական արդյունք:

Ատենախոսության հիմնական դրույթներն արտացոլված են հետևյալ **հրատարակումներում**.

1. Անգլերենի ածանցների համադրելիությունը, Աստղիկ 20-21, 2010-2011, «Սահակ Պարթև» հրատ., էջ 368-373:

2. Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ «Բանավեճեր և հարցազրույցներ» (Ա. Բաբայանի համահեղինակությամբ) 2011, Երևան, ԵՊՀ հրատարակչություն, 262 էջ:

3. Լեզվական դետերմինիզմ և հարաբերականություն, Armenian Folia Anglistika 2012, Անգլերենի միջազգային գրախոսվող ամսագիր, «Լուսակն», էջ 40-43:

4. Անգլերենի իրադրային քերականական կադապարների քարգմանություն և ուսուցման մի քանի առանձնահատկությունների մասին, Երևան, ԵՊՀ, 2014թ., գիտական հոդվածների ժողովածու, էջ 202-207:

5. Անգլերենի ուսուցում իրադրային համատեքստում, ԽԱԲՈՎՅանի անվ. ՀՊՄՀ-ի 90-ամյակին նվիրված գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Երևան, 2014թ., էջ 168-171:

6. Իրադրային քերականության արդյունավետ ուսուցում, Անգլիագիտական հետազոտությունների հայկական հանդես, միջազգային գրախոսվող ամսագիր, Երևան, 2015, «Լուսակն» հրատ., էջ 99-105:

СУСАННА ХУРШУДОВНА БАГДАСАРЯН

ОБУЧЕНИЕ СИТУАТИВНОЙ ГРАММАТИКЕ В ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОМ КУРСЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 - "Методика преподавания и воспитания" (английский язык).

Защита диссертации состоится 22-го сентября 2016г. в 12⁰⁰ на заседании специализированного совета 020 "Педагогика" ВАК при Армянском государственном педагогическом университете им. Х. Абовяна, по адресу: 0010 г. Ереван, ул. Тиграна Меца 17.

РЕЗЮМЕ

Актуальность исследования. Стремительные процессы глобализации и технологизации и межкультурной интеграции на современном этапе

развития общества диктуют необходимость существенных изменений и в сфере образования, в частности в плане овладения иностранными языками.

Опыт работы со студентами факультета иностранных языков показывает, что они усваивают нормативную грамматику на разных этапах обучения, однако у них возникают определенные трудности, связанные с изучением ситуативной, коммуникативной грамматики.

Важно подчеркнуть, что коммуникативный подход предполагает построение курса методики преподавания грамматики на функциональной и дискурсивной основе, в том смысле, что грамматические явления изучаются и усваиваются не как формальные средства, а как средства выражения мыслей, отношений и коммуникативных интенций.

Таким образом, актуальность исследования обусловлена необходимостью разработки методики обучения ситуативной грамматике в рамках коммуникативной-когнитивной и межкультурной парадигмы.

Целью исследования является разработка методики обучения ситуативной грамматике на основе современных лингвистических, психолого-педагогических, методических и коммуникативно-когнитивных подходов с учетом типичных трудностей обучения иностранным языкам в национальной (армянской) аудитории.

Задачи исследования.

1. Изучить и проанализировать специальную литературу, в частности лингвистические, лингводидактические подходы к понятию “ситуативная грамматика”, применительно к профессиональному курсу английского языка.

2. Провести сопоставительно-типологический анализ ситуативно-грамматических явлений английского и армянского языков с целью методического прогнозирования возможных трудностей усвоения на основе несовпадения или отсутствия грамматических категорий в контактирующих языках.

3. Установить посредством диагностирующего тестирования степень владения студентами английской ситуативной грамматикой и выявить типичные трудности, возникающие в процессе обучения.

4. Разработать новую научно-методическую систему обучения ситуативной грамматике.

5. Создать систему упражнений, направленную на формирование ситуативных грамматических навыков, с учетом трудностей обучения армяноязычных студентов.

6. Разработать систему упражнений и посредством опытного обучения обосновать ее применимость и эффективность на практике.

Научная новизна исследования:

В национальном вузовском профессионально-ориентированном курсе создана и апробирована на практике научно-обоснованная методическая система обучения английской ситуативной грамматике, направленная на формирование грамматических механизмов и развитие грамматической компетенции на основе структурного, функционального, дискурсивного и коммуникативного подходов.

Проведен сопоставительно-типологический анализ ситуативно-грамматических конструкций английского и армянского языков. Пересмотрено содержание обучения грамматическому материалу на основе моделирования.

В целом, установлены типичные трудности обучения ситуативной грамматике в национальной аудитории, технологии ознакомления/объяснения, формирования грамматических механизмов и контроля усвоения грамматического материала.

Путем опытного обучения обоснована эффективность системы интерактивных упражнений, направленных на усвоение ситуативной грамматики английского языка и формирование грамматических механизмов.

Теоретическое значение исследования

С учетом особенностей и трудностей обучения ситуативной грамматике английского языка

- уточнен семантический объем понятия “грамматика”,
- выявлены трудности, препятствующие грамотной и свободной коммуникации, а также пути их преодоления на основе коммуникативно-когнитивных стратегий обучения,
- теоретические положения обучения ситуативной грамматике английского языка могут лечь в основу разработки курса обучения иностранным языкам.

Практическое значение исследования.

Результаты исследования могут быть использованы на практических занятиях английского языка, в теоретическом курсе методики преподавания иностранных языков, семинарских занятиях, а также включены в новые учебные программы, учебники, методические пособия, использованы на курсах повышения квалификации преподавателей и учителей иностранных языков, направленных на улучшение и повышение уровня их профессиональной компетенции. Учебное пособие, апробированное в процессе экспериментального обучения, может быть использовано как дополнительный учебник обучения английской ситуативной грамматике.

Апробация результатов исследования.

Основные положения и результаты исследования обсуждались на заседании кафедры методики преподавания иностранных языков в АГПУ им. Х. Абовяна.

В результате опытного обучения на факультете иностранных языков АГПУ им. Х. Абовяна обоснована эффективность предложенной научно-методической системы обучения ситуативной грамматике английского языка. Результаты исследования могут быть успешно внедрены в профессионально-ориентированном курсе английского языка.

Структура и объем диссертации - Диссертация объемом 143 страниц(без приложений) компьютерного текста состоит из введения, трех глав, заключения, библиографии и приложений. В ней содержатся 9 таблиц, 13 схем и 9 диаграмм.

По теме диссертации имеется 6 публикаций.

SUSANNA KHURSHUD BAGHDASARYAN

**SITUATIONAL GRAMMAR INSTRUCTIONS IN
PROFESSIONALLY ORIENTED ENGLISH COURSE**

Thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.02 - "Teaching and Education Methodology" (English).

The defence of the thesis will be held at 12⁰⁰ on September 22, 2016, at the session of the Special Board 020 "Pedagogy" HAC (Higher Attestation Commission) to award scientific degrees at Kh. Abovyan Armenian State Pedagogical University.

Address: 0010, 17 Tigran Mets ave., Yerevan.

SUMMARY

The relevance of the research: The swift and overwhelming processes of globalization, technological changes and intercultural integration which are on the way at the current stage of the society development, imply crucial changes in the sphere of education, and the instruction and command of foreign languages in particular.

The experience of teaching at the Faculty of Foreign Languages has proved that students take up normative grammar at different stages of their learning, yet, they come across certain difficulties when facing the necessity to implement situational, communicative grammar.

It is important to emphasize that the communicative approach assumes teaching grammar on the functional and discourse basis, i.e. grammatical phenomena are being studied and acquired not as formal units of language structure, but rather as means of expressing thoughts, attitudes and communicative intentions.

Thus, the relevance of the research is justified by the necessity of developing the methodology of teaching situational grammar within the communicative-cognitive and intercultural paradigms.

The aim of the research is to develop a methodology of teaching situational grammar based on contemporary linguistic, psychological, pedagogical, methodological and communicative-cognitive approaches, taking into account the typical difficulties of foreign language teaching in the national (Armenian) audience.

The objectives of the research are:

1. To study and analyze the relevant scientific literature, along with the linguistic, methodological approaches to the notion of "situational grammar", applied to the professional course of English in particular;

2. To carry out a comparative-typological analysis of certain situational and grammatical phenomena present in the English and Armenian languages, having the goal of making methodological predictions of possible difficulties which may arise during the foreign language acquisition, based on the differences of usage or absence of certain grammatical categories in the contact languages;

3. To reveal the students' level of command of English situational grammar through diagnostic tests, identifying common difficulties encountered in the learning process;

4. To develop a new methodological system of teaching situational grammar.

5. To create a system of exercises aimed at the formation of situational grammar skills, taking into account the difficulties of teaching for Armenian speaking students.

6. To develop and justify the feasibility and effectiveness of the represented system of exercises in practice.

The scientific novelty of the research:

A scientifically-based methodological system of teaching English situational grammar has been created and approved while conducting professional courses at a national institution of higher education, which is aimed at forming and developing situational grammatical competence based on structural, functional, discursive and communicative approaches.

A comparative-typological analysis of situational grammatical constructions in English and Armenian has been carried out. The content of teaching situational grammar on the basis of modelling it has been revised. On the whole, it determines a typical set of common difficulties connected with teaching and learning English situational grammar in the national settings, the technologies of familiarizing / explaining, consolidating and assessing/evaluating the grammatical material have been determined.

Through skillful experimental teaching the efficacy of the interactive exercises aimed at the acquisition of situational English grammar and the formation of relevant grammatical mechanisms has been proved.

The theoretical value of the research:

Taking into consideration the peculiarities and difficulties of teaching English situational grammar, the research

- determines the semantic field of the concept of "grammar",
- reveals the difficulties, hindering competent and free communication as well as the ways to overcome them by implementing a communicative-cognitive learning strategies,
- developed theoretical principles of learning situational English grammar may underlie the course of teaching foreign languages.

The practical significance of the research:

The results of the research can be used in the practical course of English, as well as in conducting seminars and theoretical courses of foreign language teaching methodology. They can be included in the new curriculum, textbooks, teaching and learning aids, as well as in teachers' training courses aimed at improving and enhancing their professional competence. The manual, tested and approved in practice, can be used as a supplementary textbook teaching situational English grammar.

Structure and volume of the thesis:

The content of the study is reflected in the structure of the thesis, which consists of an introduction, three chapters, conclusion, bibliography and

appendices. It contains 9 tables, 13 charts, 9 diagrams. The total number of pages is 143(without appendices).

Six publications (methodological manual (co-author A. Babayan) and 5 articles) have been published on this topic.

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'E. Babayan', located in the upper right quadrant of the page.